

ПЕРЕДМОВА

Другий том академічного тлумачного «Словника української мови» у 20 томах (далі СУМ-20¹; відповідно «Словник української мови» в 11 томах позначаємо як СУМ-11) містить слова від **В** до **ВІДСРІБЛИТИСЯ** (11085 слів).

Як відзначалося в Передмові до першого тому, застосування комп'ютерних технологій лексикографування при укладанні СУМ-20 дозволило розпочати роботу з фундаментальної лексикографічної статистики. Тут наведено дані стосовно другого тому й об'єднаного діапазону першого та другого томів. Таким чином відтворено статистичні параметри процесу лексикографічного розвитку Словника української мови.

У табл. 1 представлено співвідношення лексики за частининомовною належністю у реєстрах СУМ-11 і СУМ-20 діапазону другого тому:

Таблиця 1

Частини мови	СУМ-11, %	СУМ-20, %
Іменник		
Прикметник		
Дієслово		
Дієприкметник		
Прислівник		
Займенник		
Інші		

Аналогічні дані за сумою діапазонів першого та другого томів СУМ-20, порівняно із СУМ-11, наведено в табл. 2:

Таблиця 2

Частини мови	СУМ-11, %	СУМ-20, %
Іменник		
Прикметник		
Дієслово		
Дієприкметник		
Прислівник		
Займенник		
Інші		

Статистичні дані демонструють деяке збільшення відносного обсягу іменників і прикметників порівняно з дієсловами. Це пояснюється активізацією номінаційних процесів у сучасній українській мові, спричиненою внут-

рішніми суспільно-історичними й зовнішніми глобалізаційними чинниками, а також відносним зростанням у СУМ-20, порівняно із СУМ-11, термінологічної лексики (приблизно на 3 % від загального лексичного обсягу), представленої переважно іменниками.

У табл. 3 наведено докладні статистичні дані щодо відносних пропорцій лексикографічних параметрів діапазону другого тому СУМ-20 і СУМ-11.

Таблиця 3

Назва показника	СУМ-11	СУМ-20	Збільшення у СУМ-20-2 порівняно із СУМ-11, %
Словникові статті			
Знаки у словникових статтях			
Тлумачення реєстрових слів, у т. ч.:			
— значень;			
— відтінків значень			
Ілюстрації			
Усталені словосполучення, у т. ч.:			
— сталі словосполучення;			
— еквіваленти слів;			
— термінологічні словосполучення;			
— фразеологізми			

З цієї таблиці видно, що загальний обсяг діапазону **В**–**ВІДСРІБЛИТИСЯ** у СУМ-20, порівняно із СУМ-11, збільшився в 1,75 раза. Обсяг реєстру — майже у півтора раза. На 110 % (тобто більше ніж удвічі) зросла кількість ілюстрацій, що є свідченням великої роботи з добору текстово-ілюстративного матеріалу. Особливо значне зростання — так само, як і в першому томі — простежуємо в системі словосполучень, зокрема термінологічних (майже у 12 разів).

Збільшення кількості словосполучень пояснюється тією роллю, яку вони відіграють у мові (їхньою функцією в мові), та статистичною вагою в мовленні. За даними дослідників², словосполучення (не лише усталені) займають близько 77 % обсягу реальних текстів, що добре видно з табл. 4, узятій зі згаданої праці:

¹ Ідеться про другу редакцію Словника. Першу його редакцію, як зазначалося в Передмові до першого тому, було здійснено в період із 2002 до 2007 року.

² Белоногов Г.Г., Зеленков Ю.Г., Кузнецов Б.А. и др. Системы фразеологического машинного перевода политематических текстов с русского языка на английский и с английского на русский (системы RETRANS и ERTRANS) // МФИД. – 1995. – т. 20. – № 2. – С. 20–24.

Таблиця 4

Довжина словосполучення (кількість слів)	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Частка в текстах (%)	23,4	48,3	16,0	6,6	3,0	1,5	0,7	0,3	0,2

У табл. 5 подано порівняльні статистичні дані (СУМ-11 і СУМ-20) за діапазоном двох томів двадцятитомника.

Таблиця 5

Назва показника	СУМ-11	СУМ-20-2	Збільшення у СУМ-20-2 порівняно із СУМ-11, %
Словникові статті			
Знаки у словникових статтях			
Тлумачення реєстрових слів, у т. ч.: — значень; — відтінків значень			
Ілюстрації			
Усталені словосполучення, у т. ч.: — сталі словосполучення; — еквіваленти слів; — термінологічні словосполучення; — фразеологізми			

У Передмові до цього тому вважаємо за доцільне зробити деякі зауваження щодо системних засад лексикографування національних лексиконів, зокрема наголосити на двох принципах, що є основоположними при укладанні великих тлумачних словників.

Першим із них є лексикографічна замкненість, яка вимагає, щоб усі слова, що входять до словникових дефініцій, були і в реєстрі як заголовні слова відповідних словникових статей.

Другий принцип полягає в лексикографічній повноті, яка вимагає, щоб усі значення слів, представлені в дефініціях, розроблялися у відповідних словникових статтях, де ці слова є заголовними.

Зазначені принципи, з огляду на складність їх дотримання на практиці, досі не були популярними в лексикографії. Однак у системі Віртуальної лексикографічної лабораторії «Словник української мови», що є основним технологічним інструментом при укладанні двадцятитомника, принаймні для першого із наведених принципів, реалізовано програмну процедуру, що дозволяє здійснити перевірку лексикографічної замкненості.

В укладанні другого тому СУМ-20 взяли участь: Л. Л. Шевченко (в — вгамуватися, відбій — віддихуватися; керування групою лексикографів), Л. М. Томіленко (вганяти — вдячно, взнавання — вигукуватися, високоякісний — витиснутися, вицілюватися — відбігти), Л. М. Менько (ве — взлісся, висів — високоширотний,

витися — вицілювати), О. С. Мільченко (вигул — вилучитися, врихтовувати — висихати), О. О. Погрібна (вилушок — виритися), В. В. Чумак (віддієслівний — відсвіжуватися), І. В. Шевченко (відсвіт — відсріблитися). Укладання усталених словосполучень здійснювали В. М. Білоноженко і В. О. Винник. Науковий редактор тому — О. О. Тараненко. Наукові консультанти тому: С. Я. Єрмоленко, Н. Г. Озерова (з лінгвістичних питань), Л. В. Туник (з редакційної роботи). Редагування тому виконувала Н. В. Щербакова. Технологічну підтримку лексикографічної роботи здійснювали: К. М. Якименко (головний технолог-програміст), Н. М. Сидорчук (лінгвістичний корпус) та комп'ютерні технологи С. І. Волошина, І. М. Кондрачук, М. П. Слабковська. Показчик словосполучень тому формувала І. В. Остапова. Комп'ютерну верстку здійснили І. М. Кондрачук, М. Ю. Кригін та І. В. Остапова. Менеджери тому: М. Ю. Кригін, Ю. В. Леонтєв і В. В. Манако (планування і контроль робіт, розроблення технологічних схем, організація робіт із розроблення та проведення автоматизованого тестування лексикографічної бази даних Словника, взаємодія з видавництвом). Видавничі редактори тому — працівники Державного науково-виробничого підприємства «Видавництво “Наукова думка” НАН України» — Г. С. Балабан, Н. М. Максименко, Н. В. Мітюра. Загальне наукове керівництво здійснював В. А. Широков.

Рецензенти тому: доктор філологічних наук професор М. Г. Кочерган, доктор філологічних наук, професор Л. І. Мацько, доктор філологічних наук, професор А. К. Мойсієнко, академік НАН України Г. П. Півторак, доктор філологічних наук, професор М. Я. Плющ.

У процесі роботи над другим томом Словника тексто-ілюстративна база була розширена за рахунок уведення до лінгвістичного корпусу творів таких авторів:

О. Авраменко	С. Колесник
І. Андрусяк	Т. Коломієць
О. Апанович	Д. Кремінь
В. Баранов	Л. Курбас
Д. Білий	Ю. Липа
Г. Вдовиченко	В. Липинський
П. Гірник	І. Лис
Л. Голота	О. Лисяк
Л. Гребінка	І. Малкович
Ю. Дараган	С. Павличко
Л. Дереш	В. Підпалый
В. Діброва	І. Пільгук
А. Дністровий	С. Плачинда
Є. Дудар	Ф. Погребенник
С. Єфремов	В. Портяк
П. Запаренко	Т. Прохасько
В. Захарченко	І. Роздобудько
Ю. Іздрик	І. Росоховатський
О. Ірванець	А. Санченко
С. Йовенко	Є. Сверстюк
Ю. Канигін	І. Світличний
П. Карманський	В. Скурагівський
А. Кацнельсон	М. Сом
І. Качуровський	Б. Стельмах
В. Кожелянко	О. Стефанович
С. Колесник	Г. Тарасюк
Т. Коломієць	В. Терещук
Д. Кремінь	О. Тесленко

О. Тихий
 О. Ульяненко
 Т. Федюк
 М. Фішбейн
 М. Холодний
 В. Хрушак
 В. Цибулько
 Додано такі переклади:
 М. Бажан, пер. з тв. Ц. Норвіда
 М. Бажан, пер. з тв. Р.-М. Рільке
 М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі
 М. Бажан, пер. з тв. В. Шекспіра
 В. Вовк, пер. з тв. Ф. Гарсія Лорки
 Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна
 С. Воскресенко, пер. з тв. А. Чехова
 М. Зеров, пер. з тв. В. Брюсова
 М. Зеров, пер. з тв. Горація
 М. Зеров, пер. з тв. Ж.-М. Ередіа
 М. Зеров, пер. з тв. Катулла
 М. Зеров, пер. з тв. М. Лермонтова
 М. Зеров, пер. з тв. О. Пушкіна
 М. Зеров, пер. з тв. П. Ронсара
 О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена
 І. Качуровський, пер. з тв. Ф. Петрарки
 Ю. Клен, пер. з тв. В. Шекспіра
 Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна
 І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі
 І. Костецький, пер. з тв. В. Шекспіра
 Г. Кочур, пер. з тв. О. Блока
 Г. Кочур, пер. з тв. В. Незвала
 Г. Кочур, пер. з тв. Овідія
 Г. Кочур, пер. з тв. Ф. Петрарки
 Г. Кочур, пер. з тв. Саффо

Л. Череватенко
 Є. Чикаленко
 Ю. Шерех (Шевельов)
 О. Шугай
 М. Шудря
 Ю. Ячейкін

Г. Кочур, пер. з тв. В. Шекспіра
 М. Кропивницький, пер. з тв. В. Шекспіра
 П. Куліш, пер. з тв. В. Шекспіра
 О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера
 М. Лукаш, пер. з тв. Ф. Рабле
 М. Лукаш, пер. з тв. Ю. Тувіма
 В. Мисик, пер. з тв. В. Шекспіра
 П. Ніщинський, пер. з тв. Гомера
 П. Ніщинський, пер. з тв. Софокла
 Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля
 Д. Паламарчук, пер. з тв. В. Шекспіра
 А. Перепада, пер. з тв. А. де Сент-Екзюпері
 М. Рильський, пер. з тв. Вольтера
 М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра
 С. Руданський, пер. з тв. Вергілія
 С. Руданський, пер. з тв. Гомера
 В. Самійленко, пер. з тв. П. Беранже
 В. Самійленко, пер. з тв. Ж.-Б. Мольєра
 А. Содомора, пер. з тв. Евріпіда
 А. Содомора, пер. з тв. Есхіла
 М. Старицький, пер. з тв. В. Шекспіра
 І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра
 Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра
 М. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма
 Леся Українка, пер. з тв. Г. Гартмана
 Леся Українка, пер. з тв. Г. Гейне
 Леся Українка, пер. з тв. Гомера
 Леся Українка, пер. з тв. Данте
 І. Франко, пер. з тв. В. Шекспіра
 В. Щурат, пер. з франц. епосу «Пісня про Роланда»
 Авторський колектив висловлює щире подяку всім, хто висловив зауваження та побажання до першого тому СУМ-20, які було враховано в подальшій роботі.

УКРАЇНСЬКИЙ АЛФАВІТ

Аа,	Бб,	Вв,	Гг,	Ґґ,	Дд,
Ее,	Єє,	Жж,	Зз,	Ии,	Іі,
Її,	Йй,	Кк,	Лл,	Мм,	Нн,
Оо,	Пп,	Рр,	Сс,	Тт,	Уу,
Фф,	Хх,	Цц,	Чч,	Шш,	Щщ,
Ьь,	Юю,	Яя			